

• MATTIN •

Askatasuna Sartrearen begiradapetik

• FITO RODRIGUEZ •

[EHUKO IRAKASLEA]

ETA V.ak bere 61. ZUTIK zerritan aldizkarian (*Askatasuna ala hil* goiburu argiaz horniturik) argitaratu zuen euskaraz (Txillardegi ederki itzulita) J.P. Sartrek 1971n kaleratutako *Le procès de Burgos* liburuari atxekituriko aintzinsolasa. Bertan, aurren hogei urte zendutako pentsalariak, «euskal kultura indarrez ezabatu nahi izateari Kultur genozidioa» deitu izan zion hitz lauez. Egun, aipamen haiek egin zirela ia hogeita hamar urte pasa ondoren Sartrearen mezuak ez du batere baliorik galdu. Aitzitik, Espainiako Historiaren Erret Akademiak euskal hezkuntza horren erraz eta merke gutxien duen sasoi hauetan J.P. Sartrek berak sakondutako askatasunaren irakurketari berregiteak gaurko Euskal Herria ulertu ahal izateko honezkero ohikoa ez dugun baina, era berean, premiazkoa zaigun ikusmira berreskuratzen lagunduko digulakan nago. Hona hemen.

Sartrekin batera (1945) *Les Temps Modernes* kultur aldizkariaren sortzailea izan zen Merleu-Pontyk, Bataillek edo-ta Camusek bezala, askatasuna, berez, gizabanakoari bakarrik dagokiola uste zuen.

J.P. Sartrek, berriz, etorkizuna kolektiboki eraikitzeak bakarrean aske egiten gaituela pentsatzen zuen.

Izaeraren oinarria existentzia dela hastapenetik abiatzeagatik hain zuzen, gogamena bizitzaren ondorioa dela uste zuen. Haatik, engainamendutik sorturiko pentsamendua askatasuna baldintza dezakenez aurreko jaurkitzean ekoizten dena dugu, bere aburuz.

Areago, aurrekoa errepikatzen kondemnatu dauden gainerako bizidunak ez bezala, jendarteak erantzukizuna edukitzeko gaitasuna

duen neurrian dugu bere buruaren jabe (P.Bruckner. *La tentation de l'innocence*. Grasset.1995). Mota guztietako ukazioak dira, haren iritziz, norberaren zein erkidegoaren balizko egitasmoen etsaiak eta, beraz, askatasunaren arerio zuzenak.

Nahiz eta ideia honen aurka beti jo izan duen Bernard-Henry Lévik (*Le siècle de Sartre*, Grasset, 2000) edo berriki merkatu mundializatu egoera honetara *egokitutako* Michel Antoine Burnierrek (*L'adieu à Sartre*, Gallimard, 2000) J.P. Sartrearen irudia birmoldatu nahi izan bere mezua desitxuratuz, (haren grina gizartearen esku hartzeko politikoki bideratu nahi izatea ankasartze desberdinen ondorioa besterik ez dela izan argadiatuz...) pentsalari existenzialistaren ardatza honetan datza, hau da, hala gizabanakoek nola gizataldeek erdietsi dezaketen gizatasunaren muina etorkizuna sortzeko ahalmenean aurkitzen dela, askatasunean, bada (*L'être et le néant*, 1943). Agian, hauxe zela kausa, J.Derridak Sartre filosofoaren irakurgaiak debekatu behar zirela deliberatu zuen.

Ez da egon behar kontraesanik, beraz, norberaren eta gizartearen libertateen artean (*L'existencialisme est un humanisme*; 1946an). Mendealdeko hizkuntza gehienetan ez bezala euskaraz gure etxea edo gure ama esaten dugu aditzen lehenengo pertsona erabiltzen plurala eta singularren adierak batuz, esate baterako. Ildo beretik dugu Sartre, erdian egon den pentsalaria (Gilles Deleuzek zioenez, behintzat).

Literaturan zein antzerkilaritzan, unibertsiteteen nahiz kale zuloko tabernetan, prentsan edo manifestako mitinetan ere, J.P. Sartre antzematerik izan dugu beti erdian. Grezia zaharreko filosofoak bezala agorran hizlari, Berpizkundeko

humanisten gisan poligrafo nekaezina, Kapitalismoaren hasierako militanten antzera elkartasun kolektiboen gogoetagea, Kolonialismo berantiarren salatzailea, 68ko Maiatzan irudimena aldarrikatzen eta ikasleriarekin batera ozenki ohikatu zuena... ukazio guztion kontrako borrokan polemista, profesore eta profeta.

Era berean, agintearen sedukzioaz kanpo bizitzen irakatsi zigun (1945ean Frantziako Ohorezko Legioa ez zuen hartu nahi izan, ez eta 1963an Literatur Nobel Saria ere) inolako menpekotasunik ez onartzeagatik (*Situations*, Gallimard, 1972) eta bere gogomenaren askeari eusteagatik, batik bat.

Egun, berriz, askatasun pertsonala eta kolektiboaren artean eten-dura zabaldu da. Moderniaosteko gizarte honetan zilegizkoa izaten da Gobernu Kanpoko Erakunde baten alde aritzea inolako konpromezu politikorik gabe edo, alderantziz ere, guztiz erreakzionarioa izatea politikan eta *iraultzailea* giza errola pertsonalen eremu hertsian.

Sartrearen begiradapean (bere jarraitzailea zen A. Memmik zioen bezala) kolonizatu ikusmira ezin da ordezkatu eta Euskal Herria kolonia zapaldua dugu, batez ere kulturalki ikusita.

Horregatik, indarrez gauzatu nahi den kultur ezabatzearen aurrean, izaera desberdiduaren ukaziori jaurkitzen, kanpotik baldintzaturiko gizabanako zein herri existentzia askatzen joateko mota guztietako bideak zilegizkoak bezain etikoak dira, baita erresistentzia armatua ere.

Horixe zioen, idazten eta aldarrikatzen zuen begi okerreko filosofoak... eta, ene ustetan behintzat, bere mundua zuzen begiratzen irakasteko irakasle handia izan zen.

BIXENTE SERRANO IZKO

Hiletak

Hiletetan gaude. Baina benetako hiletan atzetik, hondoan, aspalditik zerraldo utzia zegoen bertze gorpu baten aurreko hileta-antzerki bat ematen ari zaigu. Lizarra-Garaziko itunarena, alegia. Hondoko honetaz ariko naiz.

Ituna jaioberria, fronte bat iza-tea leporatu zioten, buru-belarri ekin ziotelarik akordioa partaide nagusiek, EAJk eta HBk, fronte itxura ezabatzeari. Emaizta hobezinez abertzaleengan: laister ikus-tarazi baitziguten fronte bat ez, frontoi bat zela, bien artean norgehiagoka hasteko... Gaixotu egin zen jaioberria. ETA etorriko zen, gero, zerraldo uztera.

Ordudanik etxean izan dute gorpua: EAJ, berpizteko esperantzak agian eman eta denbora guttienez irabazi nahian; HB, gorpua kirasak min handiagoa emanen zielakoan lehiakidearen sudurrei.

Baina hileta antzetzeko garaia heldu zaie. EAJk, finean, denbora irabazteko beharra asetzear, erantzuna eman dio HBren aspaldiko proposamenari, eta berea ere bidali. HBk, agudo, aztertut, parte txarrera hartu eta kaleratu egin ditu bai EAJren erantzuna eta proposamena, bai bere balorapen negatiboa.

Kritika garrantza merezi dute bi aldeetako planteamenduek eta jokamoldeek. Zutabetxo honetan lekuri ez duena. Ohar bakarra momentuz: ederki jakinda zeudela bien ateraldiak, ez dute gehiegi landu antzerki-lanaren gidoia. Hari negargarriez josi dute libretoa. Agian, hileta-giroa egokitzeak.

Laster, lurperaketa, bi hilerri posibletan: EAJk PSOE jantzi berriarekin akordioak gauzatzean, edo EAJ eta EAK, akordio horiek lortu ezinik, EAK hauteskunde aurreratuei aurre egin behar izatean. Bigarren hau nahiago du ETAK, horretarako jokoan jarri dituelarik, irudiz, kirats jasanezinaren hedapena eta heldu den abstentzionismo-mehatxua, EAJ ito eginda, HB txapeldun geratuko delakoan naziogintza-bidean.

Jai du ETAK. Baina herritarrok, zer? Negartiahuku gisa, hiletan parte hartzeko aukera ematen digute. Itun zenduaren omenez: herriak eduki behar baitu, mintzoa ez ezik, aktore-lan kolektiboa ere.

...kornerra

MIKEL ELORZA

Atximur bi

■ Nik ere erreparatu nion, Alvarez Solis-ek bezala, PSOEren Biltzarraren amaierari, *Internazionala* kantatu zutenekoari. Konturatu nintzen zuzendaritza berriaren baitan batek altxatu zuela ukabila, eta zoritxarrez ez nuen Felipe Gonzalezen irudirik ikusi, eta ez dakit *zutik lurrean kondenatu/zaren langile tristea* kantatzen duen, *play back* egiten duen edo, bertze barik, Olimpo sozialistaren aulki gorena okupatu izanak ematen duen patxadarekin, ahoa mugitu ere ez duen egiten. Neuri ere atximur egin zidan barrenak. Badakit norberaren sentimentu kontu hutsa baino ez dela, beste asko ere ni neu *Internazionala* kantatzen ikusita barreneko atximurraz ibiliko baitzen. Baina neurri bereko atximurra ez, zer arrai!! Ez nik ez inork ez daukagu kantu horren eksklusibitatea, hori egia da; baina ni ez naiz 14 urtez Espainiako Gobernuan izan.